

Orwellovo leto 2019

Jernej Letnar Černič

Letošnje leto so do sedaj zaznamovali avtorski primeži vladajočih oblasti skoraj v vseh državah srednje in vzhodne Evrope in ponekod tudi v zahodni ter južni Evropi. Evropske države počasi pozabljajo na svojo polpreteklo zgodovino in dovoljujejo vzpon avtorskih voditeljev in političnih strank, ki začenjajo ustavne demokracije počasi, a zanesljivo spreminjati v avtorske sisteme. Slovenija pri tem ni nobena izjema. Dobršen del leta je zaznamovala liturgija Državnega zbora, ki ne le, da še vedno zavrača izvršitev odločbe Ustavnega sodišča o izenačitvi financiranja zasebnega osnovnega šolstva, temveč je tudi skorajda sprejel zakonsko novelo, ki bi predvsem zaobšla navodila Ustavnega sodišča. Omenjena zadeva ni edina neizvršena odločba, takšnih je še čez deset. Nekatere politične stranke po drugi strani v zakonodajni veji oblasti posredno pozivajo s svojimi zakonodajnimi predlogi k vrnitvi totalitarnega režima. Kaj takšnega ne bi smelo biti sprejemljivo v ustavni demokraciji, ki temelji na vladavini prava. Podobno ne bi smelo biti sprejemljivo, da izvršilna oblast ne spoštuje odločb sodišč in da redna sodišča, vključno z Vrhovnim sodiščem brezpogojno ne spoštujejo odločb Ustavnega sodišča in se posmehuje sodbam Evropskega sodišča za človekove pravice. Temu lahko še dodamo običajne težave pri uresničevanju in zagotavljanju pravice do poštenega sojenja pred rednimi sodišči. Ob takšnem stanju svoj delček v mozaiku doda še Ustavno sodišče, ki omejuje dostop običajnih ljudi do ustavne pritožbe, saj v vsebinsko obravnavo sprejema le še peščico ustavnih pritožb. Ob zgornjemu lahko še omenimo histerijo dela civilne družbe in oblasti, ki bi na vsak način želeli nadzorovati svobodo govora in kritiko oblasti. Zato ne smemo biti preveč presenečeni, da je zaupanje v delovanje institucij slovenske demokratične in pravne države tako nizko.

Slovenija se je tako v zadnjih letih pridružila skupini držav, kjer so državno oblast znova prevzeli ljudje z avtokratskimi težnjami. Morda se Slovenija razlikuje od držav kot sta Madžarska in Poljska, vendar takšni ljudje pravzaprav niso po demokratizaciji in neodvsnosti tudi pri nas nikoli odšli. Prisotni so v institucijah slovenske demokratične in pravne države že od samega začetka demokratizacije in samostojnosti. Če že ne pripadajo generacijam, ki so poklicno pot začele v totalitarnem režimu, pa so po drugi strani ponotranjili njihovo *modus operandi* zlorabljanja prava. Namesto, da bi državne oblasti natančno uresničevale vladavino prava, jo vsakodnevno s svojimi odločitvami teptajo ter jo v praksi zamenjujejo z vladanjem s pomočjo prava. Če naj bi vladavina prava omejevala moč arbitrarnih elit, vladanje s pomočjo prava opravičuje ekscese in arbitrane odločitve vladajočih elit. Navidezni ali dejanski konflikti interesov so v slovenski družbi in še posebej v slovenski javni upravi nekaj tako običajnega, da so z leti postali običajni *modus operandi*, brez katerega ljudje ne morejo dostopati do delovnih mest v javni upravi. Takšno zaslugarstvo je, kot bralci dobro vedo, v nasprotju z meritornostjo kot ključnim delom birokratskega modela delovanja javne uprave, kot ga je razvil Max Weber. Takšni ljudje, ko se prebijejo do delovnega mesta v javni upravi, nato varujejo javni interes ali skupno dobrobit, saj so zaznamovani z zasebnim interesom, ki jih je postavil na položaj, kjer so.

Slovenska ustavna demokracija zato ostaja polnokrvna ustavna demokracija le v formi, saj njene vsebine nobena izmed treh vej oblasti ne razume prav dobro. Umanjka tudi nadzor medijev in civilne družbe, ki prepogosto zasledujejo le svoje parcialne interese. Vrednote ustavne demokracije na čelu s človekovim dostojanstvom so predmet vsakodnevnih potreb vladajoče koalicije, ki jih poljubno zgneteje kot se jim zljubi glede na interese njihovih omrežij. Ko je enkrat oblast v vseh vejah oblasti avtokratska, nismo več daleč od vrnitve v avtokratski in totalitarni sistem. Ko ustavna demokracija, vladavina prava in človekovo dostojanstvo postanejo predmet pogajanj, je skoraj vse relativno in jih pogojuje le avtokratska volja trenutnega vladarja in satelitskih političnih strank. Kaj slovenski ustavni demokraciji prinaša prihodnost lahko pogosto izluščimo iz preteklosti. Preteklost slovenske države in naroda ne vsebuje dobrih praks, saj pozna večinoma le avtokratske in totalitarne zlorabe. Slovenska država pa se vendarle z raz-

krojem svoje ustavne demokracije uglašuje s podobnim obratom k avtorskim in totalitarnim voditeljem iz drugih delov sveta in Evrope.¹ A vprašanje je, če si ljudje v slovenski družbi res želimo vrnitve v preteklost, kjer so bile sistematično kršene človekove pravice in temeljne svoboščine, vse v zameno za peščico boljši življenjski standard in komedijanske igre? Polnokrvno uresničevanje in varovanje ustavne demokracije, vladavine prava in človekovega dostojanstva v slovenski družbi pogojujemo ljudje, vsaj nekateri izmed njih, ne bodo dopustili vrnitve totalitarnega režima in njegovih praks.

Dignitas – Slovenska revija za človekove pravice se kot vselej prizadeva secirati dobre prakse in pomanjkljivosti delovanja slovenske pravne države. Pričujoča številka revije ponuja različne in pluralne vpogleds v (ne)delovanje slovenske pravne in demokratske države. V prvem delu pričujoče številke namenjene ustavnemu pravu in pravu človekovih pravic avtorice in avtorji mlajše generacije analizirajo stanje pravne države v slovenski družbi. Sara Adanič Dežman tako skozi številne praktične primere analizira postsocialistično pravo v Republiki Sloveniji; pri čemer Roza Kodelja Kovač obravnava ideološke ostanke socializma v slovenskem sodstvu. Sebastjan Prosenc se posveča pojmu nesoizmerljivosti, medtem ko Tine Jurič Klander raziskuje omejitve restrikcij pravic v luči polja proste presoje v sodni praksi Evropskega sodišča za človekove pravice. V drugem delu številke namenjene upravnemu pravu najprej Maja Ščuka z zelo natančno obravnavo analizira pojem mikro korupcije v upravnih postopkih. Simon Hrovat se v enem izmed prvih del v slovenskem upravnem pravu posveča upravno notranjim zadevam poklicnih športnikov tujcev. Bojan Grum pa obravnava pravično podlago pri vrednotenju stvarne služnosti. Tretjemu delu pod naslovom mednarodni odnosi avtorici mlajše generacije obravnavata aktualni temi iz polpretekle zgodovine in tudi sedanjosti mednarodnih odnosov. Polona Dovečar se najprej v svojem prispevku posveča 80 letnici od polnočnega pakta diplomatov kot uverturi v drugo svetovno vojno, pri čemer se Zala Tomšič ukvarja z aktualnimi izzivi kolektivne obrambe znotraj zveze NATO. Četri del o mediaciji pa vsebuje članek Sare Ahlin Doljak o razvoju gospodarske mediacije na Okrožnem sodišču v Ljubljani od leta 2003 dalje.

¹ Glej denimo *Autocracy now*, *Foreign Affairs*, Letnik 98, št. 5, str. 10-54.

Revija Dignitas s pričujočo številko uvaja novo rubriko namenjeno krajšim, a aktualnim prispevkom o dogajanju v slovenski družbi in širše z naslovom *Polemika*. Aktualna rubrika vsebuje dva prispevka, in sicer najprej Dimitrij Rupel secira poslabšanje slovensko-evropskih, slovensko-ameriških in evropsko-ameriških odnosov, medtem ko Matej Avbelj v svojem prispevku razvija temelje integralne teorije prihodnosti Evropske unije. Revijo kot ponavadi zaključujemo s fotografskim utrinkom s terena.